

Jefferson F. Calico, *Being Viking: Heathenism in Contemporary America*,

Sheffield: Equinox 2018, 526 s.

ISBN 978-1-78179-223-0.

Americký religionista Jefferson Calico sa dlhodobo venuje štúdiu amerických germánskych pohanov a svoje poznatky zhrnul do rozsiahlej päťstranovej monografie *Being Viking*. Jeho odborný príspevok k diskusii o podobách amerického germánskeho pohanstva nie je v rámci pohanských štúdií zďaleka prvým. Prvé sa objavujú už v 90. rokoch (napr. Jeffrey Kaplan, „Odinism and Ásatrú“, in: id., *Radical Religion in America: Millenarian Movements from the Far Right to the Children Of Noah*, New York: Syracuse University Press 1997, 69-99), v roku 2015 vyšla monografia Jennifer Snookovej *American Heathens: Politics of Identity in a Pagan Religious Movement* (Philadelphia: Temple University Press). V čom spočíva prínos Calicovej knihy? Ako rozširuje poznanie o fenoméne moderného amerického germánskeho pohanstva?

V úvode autor knihy ponúka základné demografické a sociologické charakteristiky amerického Ásatrú, ktoré, v kontraste s omnoho masovejšou Wiccou, definuje ako jeden z okrajových prúdov súčasného amerického pohanstva. Pokúša sa dokázať intenzívne prepojenie medzi robotníckou triedou a Ásatrú (na rozdiel od strednej triedy, ktorá sa spája s Wiccou), k čomu mu ale chýbajú presnejšia dáta, a preto ide skôr o slušne vyargumentovaný odhad. Taktiež v úvode načrtáva kontroverzie spájané s Ásatrú, kvôli ktorým bolo v 80. rokoch hnutie verejnosťou primárne spájané s bielymi rasistickými radikálmi. Jedným z cieľov Calica je Ásatrú predstaviť v jeho komplexnosti, preto sa podobným skratkám a prázdnemu moralizovaniu vyhýba.

Po stručnom uvedení hnutia prichádza na rad historická sonda, ktorá predstaví hlavné postavy amerického Ásatrú a jeho hlavné inšpiračné zdroje – severské mytoló-

gie, romantické hnutie 19. storočia, medzi-vojnový intelektuálno-rituálny spolok Deutsche Glaubensbewegung (voľne preložiteľné ako Nemecká rodná viera), hnutie Wicca a odbornou literatúrou o kultúre severských národov. V 70. rokoch bolo Ásatrú hlavne spolkom mladých mužov so záľubou v kultúre Vikingov, dnes je situácia iná. V súčasnosti môžeme na scéne vidieť náboženské spolky kultúrno-akademické, konzervatívno-traditionalistické, magicko-ekologické, popkultúrne a anarcho-primitivistické. Americké Ásatrú, podobne ako iné moderné pohanstvá, je skôr zastrešujúcim pojmom pre množstvo menších pohanských obcí (kindredov), ktoré spája obdiv ku germánskej mytológii a snaha ju pretaviť do moderného náboženstva. Súčasťou kapitoly je taktiež kritická reflexia predchádzajúceho bádania 80. a čiastočne aj 90. rokov (viď zmieného Kaplana), ktoré viac refletovalo politicky kontroverzné témy rasizmu, na úkor štúdia obsahu učenia či spôsobov konštrukcie pohanských identít.

Calico už naznačenú pestrosť amerického Ásatrú podrobne analyzuje v metodologickej kapitole a stopuje všetky „prítoky“ do „rieky“ amerického Ásatrú. Jeho vodná metafora veľmi elegantne vysvetľuje, akým spôsobom môžeme uvažovať o synkretických nových náboženských hnutiach, ktorých jednotlivé vetvy si mnohokrát dokážu protirečiť v zásadných témach, čo ukazuje Calico na vzťahu Ásatrú k mágií, runám či rasovým otázkam. Práve dominantný inšpiračný zdroj konkrétneho prúdu Ásatrú určuje spôsoby interpretácie, ktorá v prípade zmiených rún môže oscilovať od magického vysvetlenia až k racionalistickému. Tie isté runy môžu byť pre kindred „šmrncnutý“ Wiccou nástrojom mystického poznania seba samého a pre intelektuálno-historicky zameraný spolok prostou abecedou Vikingov bez akéhokoľvek metafyzického presahu, o ktorej si čítajú v odborných štúdiách historikov.

Vzhľadom na kontroverzie spájané s Ásatrú venuje Calico celú jednu kapitolu téme rasy v americkom germánskom pohanstve a spôsobom, akými bola a do dnešných dní je interpretovaná. Téma rasy vstúpila do amerického Ásatrú v diele Edreda Thorssona, ktorý sa inšpiroval nemeckými

protopohanskými intelektuálmi prelomu 19. a 20. storočia, ako bol Guido List či zmiernený spolok Deutsche Glaubensbewegung. Rasové otázky sú v prípade Ásatrú o to komplikovanejšie, že americký národ nie je primárne definovaný rasovo, ale skôr geograficky. V prostredí amerického Ásatrú vznikla metagenetická teória, podľa ktorej naša genetika predurčuje naše náboženstvo, a preto je Ásatrú primárne určené potomkom germánskych národov. Autor tejto myšlienky a jedna z najdôležitejších osobností amerického Ásatrú, Steve McNallen, chcel v 80. rokoch touto teóriou umlčať tých najkrikľavejších rasistov v rámci hnutia, avšak aj jeho úvaha je implicitne rasistická a vylučuje z Ásatrú množstvo možných veriacich. Táto teória sa veľmi blíži etnopluralistickému prístupu novej pravice, podľa ktorého náš rasový pôvod predurčuje naše povahové vlastnosti, vďaka čomu sa americké Ásatrú stalo atraktívne pre množstvo alternatívnych pravicárov. Na druhú stranu Calico konštatuje, že na základe jeho pozorovaní zďaleka nie každý americký pohan rieši otázku rasy a existujú prúdy, ktoré sa od tejto témy dištancujú. Autor sa na záver kapitoly zamýšľa nad tým, do akej miery sú nové náboženské hnutia priestorom alternatívnej (a často radikálnej) diskusie o polarizujúcich témach, akou je nepochybne rasa v americkej spoločnosti. Otázkou do budúcnosti však ostáva, či sa práve etnický rozmer amerického Ásatrú nestane jeho hlavným problémom pri prípadných pokusoch vytiahnuť hnutie z náboženského undergroundu a či nová pravica nebude schopná spracovať rasovú agendu atraktívnejšie.

Ďalšie kapitoly tvoria tematicky uzavreté celky, podobne ako časť knihy venovaná novopohanským rasovým teóriám. Calico v nich študuje spôsoby konštrukcie novodobej pohanskej identity, podoby polyteizmu, krvavých obetí (*blót*), konštrukcie rodiny a komunity v novopohanskom náboženstve, prístup k mágii, genderu a prírode. *Being Viking* predstavuje vďaka Calicovmu prístupu veľmi pestrú sondu do množstva rôznych aspektov náboženského života amerických germánskych pohanov. Autor vo veľkej miere stavia na poznatkoch z dlhoročného terénneho výskumu, vďaka

čomu sa mu darí sledovať jemné nuansy vzťahov medzi novopohanským duchovným učením a jeho životou podobou v náboženskom živote konkrétnych ľudí. Darí sa mu tak vidieť, že americké Ásatrú (podobne ako to stredo európske) balansuje na hrane odmietania moderny (kritika konzumerizmu, globalizácie, detradicionalizácie, ničenia planéty za účelom zisku) a jej tichého prijatia (individualistické náboženstvo s dôrazom na osobnú skúsenosť, založené často na dôvere v charizmatickú autoritu, tolerancia voči iným tradíciám, synkretizmus, holizmus a voľnosť organizácie). Calico je v knihe najsilnejší práve v častiach, kde cituje rozhovory a pozorovania zo skupinových stretnutí – zozbieral ich vskutku úctyhodné množstvo, a tak poznal „živé“ Ásatrú v celej jeho pestrosti. Taktiež je veľkým znalcom severskej mytológie a novopohanskej Ásatrú literatúry. V kombinácii s jeho akademickým pozadím tak úspešne osciluje na hranici outsidersa/insidersa (vedec-kresťan, ktorého ideály Ásatrú intelektuálne zaujali aj v osobnej rovine), čo jeho pohladu na Ásatrú dodáva hĺbku. Na druhú stranu som sa miestami pri čítaní nemohol zbaviť „apologetického“ dojmu z niektorých pasáží knihy, predovšetkým tých súvisiacich s polyteizmom a krvavými obeťami. Tu a tam som mal pocit, že sa autor snaží obhájiť relevantnosť Ásatrú prístupu vo virtuálnej polemike s neviditeľným americkým kresťanským fundamentalistom z oblasti biblického pásu, do ktorého patrí štát Kentucky, v ktorom Calico pôsobí na univerzite Cumberlands.

Jeden z mála nedostatkov publikácie spočíva v miernej repetitívnosti niektorých informácií naprieč knihou. Calico taktiež mohol vysvetliť, prečo si k rozpracovaniu zvolil práve tie témy, ktorým venoval jednotlivé kapitoly knihy. Predpokladám, že ich vypozeroval v teréne ako relevantné, avšak ani úvod nepredstavuje ich zdôvodnenie, len popis. Osobne mi k dokonalosti chýbajú kapitoly venované Ásatrú v popkultúre, politike (tej sa síce autor dotkne na viacerých miestach knihy, ale nikde ucele), hudbe a tancu, ktoré minimálne v stredo európskom a východo európskom kontexte hrajú pomerne dôležitú úlohu v procese formovania pohanských identít. Odtlačenie

hudby na úroveň pár letných zmienok o hudobnom vkuse Ásatrú motorkárov je o to zvláštnejšie, že existuje celá vetva metalu (*viking metal*), ktorá čerpá textovú inšpiráciu v severských mytológiách. Aj keď nepopieram možnosť, že pohanská hudba nemusí hrať významnú rolu v náboženskom živote amerického Ásatrú, mohol to autor aspoň stručne zmieniť. Predstavené pripomienky ale nie sú zásadného charakteru – kniha pôsobí vyvážane aj bez zahrnutia týchto tém.

Being Viking môžeme považovať za cenný dokument o aktuálnej podobe amerického Ásatrú. Kniha je zároveň podnetná aj pre európskych bádateľov z prostredia pohanských štúdií, pretože ponúka príklad vhodných teoretických a metodologických nástrojov pre štúdium etnických moderných pohanstiev. V neposlednom rade je publikácia zaujímavá aj pre bádateľov skúmajúcich súčasnú spiritualitu, pretože Calico sa venuje veľkým témam súčasnosti, akými sú strata ukotvenia jedinca v modernej spoločnosti, zmena sociálneho postavenia mužov a žien a pocity „odčarenia“ sveta v spoločnosti dominovanej racionálnou logikou, a zasadzuje ich do širšieho kontextu modernej americkej spoločnosti.

MICHAL PUCHOVSKÝ

Religio: Revue pro religionistiku

28/2, 2020, 225-227.

<https://doi.org/10.5817/Rel2020-2-9>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Lukas Pokorny – Franz Winter (eds.), *Handbook of East Asian New Religious Movements*,

Leiden – Boston: Brill 2018,
620 s.

ISBN 978-90-04-36205-5.

Tato pozoruhodná publikace vznikla jako v pořadí šestnáctá příručka série Brill Handbooks on Contemporary Religion s Carole M. Cusack (University of Sydney) a Jamesem R. Lewisem (University of Tromsø) jakožto editory. Monumentálnost projektu dokresluje fakt, že trvalo celých osm let, než se celá, více jak šest set stránková, publikace dostala na světlo světa, aby o rok později obdržela cenu Best Edited Volume Prize od ICAS (The International Convention of Asia Scholars).

Kompozice knihy je přehledná. Autoři si byli velmi dobře vědomi lingvistických úskalí anglické publikace pokrývající jazykově různorodé oblasti, a tedy hned na prvních stranách je část věnovaná problematice přepisu. Prakticky to znamená, že každá kapitola užívá jiný, pro danou jazykovou oblast nejstandardnější, systém romanizace. Po úvodní kapitole následují čtyři hlavní oddíly věnující se jednotlivým geografickým oblastem východní Asie – Japonsku, Koreji, Číně a Vietnamu. Úvodní kapitola reflektuje diverzitu významů skrývajících se pod pojmem „východní Asie“ (bere v úvahu jeho politické, geografické i kulturní dimenze – pro knihu zásadní kulturní, či přesněji náboženskou spojitost mezi zahrnutými zeměmi) i druhým pro publikaci klíčovým termínem „nová náboženská hnutí“ (dále NNH) (v této souvislosti dává důraz na kontext výskytu jednotlivých hnutí). Každý z oddílů disponuje vlastním úvodem, v němž je představen specifický kontext dané země a její náboženské prostředí, a vyjadřuje se k pozici tzv. třech učení (taoismu, buddhismu a konfucianství) ve vztahu k náboženským